

Algemene Inlichtingen- en
Veiligheidsdienst
*Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties*

Het jihadistisch internet

Kraamkamer van de hedendaagse jihad

Inhoud

Voorwoord	3
1. De werking van het jihadistisch internet	5
1.1 Kernfora als motor globale jihadistische beweging	6
1.2 Jihadisten ook actief op secundaire fora	7
1.3 Oppervlakteweb beperkt gebruikt	8
2. Meeste dreiging door twee kernprocessen	9
2.1 Het proces van radicalisering en jihadisering	9
2.2 Het proces van netwerkvorming	11
2.3 Unieke sociale dynamiek	15
3. Meeste dreiging door enkele soorten actoren	17
3.1 ‘Leden’ van jihadistische organisaties	17
3.2 ‘Vertegenwoordigers’ van jihadistische organisaties	17
3.3 Jihadistische ‘producenten’	17
3.4 Jihadistische ‘consumenten’	19
3.5 Jihadistische ‘eenlingen’	20
3.6 Internationale dreiging door interactie op virtuele marktplaats	21
4. Versterking jihadistisch internet door twee ontwikkelingen	23
4.1 Globalisering van de virtuele jihad	24
4.2 Professionalisering van de virtuele jihad	24
5. Conclusies	27

Voorwoord

De laatste tien jaar heeft een stroom aan contraterroristische maatregelen en acties ervoor gezorgd dat de mogelijkheden van jihadistische organisaties om het Westen te treffen, zijn beperkt. De aantrekkingskracht van het jihadistisch gedachtegoed dat deze organisaties aanhangen, is echter nog onverminderd groot. Dit gedachtegoed blijft met name jonge moslims wereldwijd inspireren en aanzetten tot gewelddadige actie.

Het belangrijkste medium dat zorgt voor de verspreiding van dit gedachtegoed is het internet. De doorbraak vanaf 2002 van nieuwe interactieve en anonieme webtechnieken, veelal aangeduid onder de noemer Web 2.0, heeft ervoor gezorgd dat het jihadistische gedachtegoed ruim baan krijgt. De virtuele interactie tussen de aanhangers van dit gedachtegoed heeft een radicaliserend effect en leidt tot de vorming van nieuwe netwerken en aanslagcellen. Hierdoor is het internet anno 2012 uitgegroeid tot de kraamkamer van nieuwe jihadisten en jihadistische netwerken. De AIVD doet, binnen de kaders van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002, onderzoek naar deze jihadisten en jihadistische netwerken op internet.

Deze publicatie heeft tot doel de kennis over het jihadistisch gebruik van internet te vergroten en bij te dragen aan het juist kunnen inschatten van de dreiging die dit gebruik anno 2012 genereert. Hoewel er niet letterlijk zoiets bestaat, wordt in deze publicatie voor de duidelijkheid wel gebruikgemaakt van de term 'het jihadistisch internet'.

De AIVD bedoelt hiermee de virtuele plekken waar jihadisten actief zijn. Hoofdstuk 1 behandelt deze virtuele plekken. Hoofdstuk 2 schetst de processen die daar plaatsvinden en hoofdstuk 3 de personen (actoren) die daarbij een rol spelen. Hoofdstuk 4 beschrijft twee ontwikkelingen die het jihadistisch internet de laatste tien jaar hebben versterkt en hoofdstuk 5 bevat de conclusies.

Deze publicatie is een vervolg op eerdere openbare publicaties van de AIVD, in het bijzonder *De gewelddadige jihad in Nederland* uit 2006. De huidige publicatie gaat niet alleen in op de dreiging tegen Nederland, maar ook op de dreiging tegen het Westen als geheel. Voor deze publicatie is geput uit operationeel onderzoek van de AIVD naar Nederlandse en buitenlandse jihadisten en de virtuele plekken waar zij zich begeven. Daarnaast is gebruikgemaakt van relevante openbare bronnen. Waar in deze publicatie (citaten uit) openbare bronnen worden aangehaald, is dit illustratief voor wat de AIVD in eigen onderzoek ook heeft gezien.

De AIVD verwacht dat het jihadistisch internet in de komende jaren een cruciale, samenbindende en organiserende factor zal zijn bij een substantieel deel van de aanslagplots gericht tegen het Westen en westerse staatsburgers en belangen in het buitenland. Het jihadistisch internet blijft daarom op de korte en middellange termijn een belangrijke factor in het nationale en internationale dreigingsbeeld.

De AIVD tracht de dreiging die het jihadistisch internet genereert te reduceren door

de virtuele en fysieke activiteiten van jihadisten te onderzoeken. Gezien het grensoverschrijdende karakter van het jihadistisch internet werkt de AIVD in dit onderzoek nauw samen met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten.

Ook wordt nauw samengewerkt met diverse nationale partners, waaronder de Nationaal Coördinator Terrorismedbestrijding en Veiligheid (NCTV). Zij worden onder meer met enige regelmaat over de stand van zaken van dit onderzoek geïnformeerd. Hierdoor worden zij in staat gesteld beleidsimplicaties vast te stellen. In specifieke gevallen tracht de AIVD samenwerkingspartners te mobiliseren tot actie. Zo worden ambtsberichten uitgebracht waardoor een straf- of vreemdelingrechtelijk onderzoek kan worden gestart tegen specifieke personen. Ook worden nationale samenwerkingspartners of internationale collega-diensten geïnformeerd over specifieke dreigingen, zodat beveiligingsmaatregelen kunnen worden getroffen.

R.A.C. Bertholee,
Hoofd Algemene Inlichtingen- en
Veiligheidsdienst

1. De werking van het jihadistisch internet

Hoe ziet het jihadistisch internet eruit en hoe functioneert het? De interactieve mogelijkheden van het internet leiden ertoe dat jihadisten wereldwijd elkaar snel kunnen vinden. Zij treffen elkaar op 'openbare' virtuele plekken zoals sociale media, webfora en chatprogramma's maar ook op semi-openbare of besloten virtuele plekken. Op deze laatste plekken vinden jihadistische activiteiten en processen plaats waar de meeste dreiging van uitgaat. Deze meer besloten virtuele plekken maken voor een belangrijk deel onderdeel uit van het *Invisible web* (door wetenschappers ook wel aangeduid als het *Deep web*, *Darknet* of

Undernet). Dit onzichtbare web refereert aan dat deel van het world wide web dat (nog) niet is geïndexeerd en niet terugvindbaar is met behulp van openbaar toegankelijke zoekmachines zoals Google. Het zichtbare deel van het internet, ook wel oppervlakteweb genoemd, is dat deel van het internet dat wel terugvindbaar en doorzoekbaar is. Wetenschappers schatten in dat het onzichtbare web 550 keer groter is dan het zichtbare web.¹ Dit wil zeggen dat het onzichtbare web meer dan 99,8% van het totale web uitmaakt en dat dus minder dan 0,2% van het web tot het zichtbare deel behoort.

Het onzichtbare web wordt vaak gevisualiseerd aan de hand van een ijsberg waarvan slechts een klein deel zichtbaar is aan de oppervlakte.

¹ Zie de studie van de University of California getiteld *How much information?* 2003, www2.sims.berkeley.edu/research/projects/how-much-info-2003. Voor zover bekend bij de AIVD zijn er geen recentere wetenschappelijke schattingen.

1.1 Kernfora als motor globale jihadistische beweging

Jihadisten duiken net als bijvoorbeeld criminelen en hackers onder in het onzichtbare web en doen er alles aan om hun activiteiten niet-terugvindbaar te maken. Verborgen in het onzichtbare web bevinden zich virtuele verzamelplaatsen die door fanatieke jihadisten zelf gebouwd, beheerd en afgeschermd worden. Veelal hebben deze jihadisten geen formele banden met jihadistische organisaties. Het gaat wereldwijd naar schatting om enkele honderden jihadistische platforms: websites en webfora. Bepaalde webfora zijn erg invloedrijk en vormen de facto de kern en de motor van de wereldwijde virtuele jihadistische beweging. De AIVD schat dat ongeveer 25.000 jihadisten afkomstig uit meer dan 100 landen lid zijn van deze groep kernfora.

De invloed van een kernforum is deels afhankelijk van de goedkeuring die jihadistische organisaties via hun mediaorganisaties aan deze fora geven. De belangrijkste jihadistische mediaorganisatie is momenteel Al Fajr Media Centre, de officieuze distributeur van onder meer Al Qaida-propaganda. De accreditatie van een kernforum door Al Fajr Media Centre (of door andere jihadistische mediaorganisaties) geeft jihadisten de zekerheid van de authenticiteit van propagandamateriaal. Een dergelijke accreditatie wil echter niet zeggen dat een kernforum het 'eigendom' is van een jihadistische organisatie. Er wordt alleen handig gebruikgemaakt van de al bestaande infrastructuur en achterban van dergelijke fora. Kernfora kunnen dus bijvoorbeeld niet betiteld worden als 'Al Qaida-websites'.

Een van de krachtigste eigenschappen van de kernfora is dat alle leden kunnen deelnemen aan groepsdiscussies over een breed palet aan thema's. Zo worden actuele nieuwsthema's besproken vanuit een jihadistisch perspectief, nieuw uitgekomen jihadistisch propagandamateriaal wordt becommentarieerd, individuele forumleden doen suggesties voor mogelijke doelwitten van aanslagen en jihadistische martelaren worden vereerd. Deze interactieve groepsdiscussies vormen de basis voor het radicale discours² dat oproept tot en toewerkt naar gelegitimeerd geweld tegen de vijanden van de 'ware' islam.

Dit discours leidt binnen deze kernfora tot processen van ideologievorming en -versterking en ideologische indoctrinatie. Tevens wordt hier jihadistisch propagandamateriaal gemaakt en aangeboden. Daarnaast vormen zich er (virtuele) netwerken en worden aanslagen gepland en voorbereid. Deze kernfora bieden bovendien een unieke mogelijkheid voor westerse jihadisten om in contact te komen met gelijkgestemden in jihadistische strijdbieden als Afghanistan of Jemen. Door dergelijke contacten kunnen zij geïnspireerd raken en begeleid worden bij een eventuele jihadgang of ingezet worden voor een eventuele aanslag in het Westen.

² Het woord discours kent een aantal betekenissen. De AIVD gebruikt in deze notitie de in de sociale wetenschappen gangbare betekenis van dit woord: het spreken van een bepaalde groep op een bepaald niveau waarmee de betreffende groep de werkelijkheid structureert en daarmee (impliciet) vastlegt wat zij voor moraliteit en waarheid houdt.

1.2 Jihadisten ook actief op secundaire fora

Deelnemers van de kernfora hebben vaak al een lange virtuele weg afgelegd. De opmaat van hun radicalisering loopt via andere websites en -fora die een rol spelen binnen het jihadistisch internet. Vaak gaat het hierbij om minder radicale platforms met een van oorsprong salafitisch karakter die deels onderdeel uitmaken van het onzichtbare web. Deze platforms voeren wel een radicaal discours, maar deelnemers noch discussies zijn uitgesproken gewelddadig van aard. Het jihadistisch gedachtegoed ondervindt op deze platforms ook meer tegengeluid. De dynamische, interactieve processen die de kernfora kenmerken vinden hier niet of slechts deels plaats. Deelnemers hebben veelal geen directe toegang tot jihadisten in de strijdgebieden.

Waar de kernfora de motor en het kloppend hart vormen van het jihadistisch internet, worden dergelijke minder radicale platforms in deze publicatie aangeduid als secundaire fora.

Secundaire fora spelen een belangrijke rol bij de verdere distributie van nieuw jihadistisch propagandamateriaal. Individuele leden van de kernfora plaatsen hier namelijk (weblinks naar) nieuw jihadistisch materiaal. Individuele sympathisanten op deze secundaire fora herdistribueren de propaganda verder naar het zichtbare oppervlakteweb door ze via onder meer sociale media als Facebook en YouTube aan te bieden. Hiermee vervullen deze secundaire fora een brugfunctie tussen de kernfora en het oppervlakteweb.

Het distributieproces van jihadistische propaganda van de kernfora via secundaire fora naar het oppervlakteweb.

1.3 Oppervlakteweb beperkt gebruikt

Uiteraard zijn jihadisten ook actief op het oppervlakteweb. Hier maken zij gebruik van bijvoorbeeld sociale media en diverse applicaties zoals e-mail-, internettelefonie- en chatprogramma's. Op deze virtuele plekken en via deze communicatiemiddelen dragen zij actief het jihadistische gedachtegoed uit, werven zij nieuwe jihadisten en wordt actief propagandamateriaal gedistribueerd en aan de man gebracht. Jihadisten die actief zijn op het oppervlakteweb zijn bang dat zichzelf en hun activiteiten worden onderkend. Daarom vindt hier niet of slechts op beperkte schaal de dynamische interactie plaats die de kernfora kenmerkt.

Ook ten aanzien van sociale media zijn jihadisten tamelijk terughoudend. De open, individuele communicatie die sociale media kenmerkt, staat op gespannen voet met het heimelijke en gewelddadige karakter van de internetactiviteiten van jihadisten. De AIVD stelt vast dat personen die radicaliseren vroeger of later hun accounts op sociale media wissen.

Zij beschouwen de (veelal Amerikaanse) sociale media als sites van de *kuffar* (ongelovigen) die hierdoor onacceptabel en niet veilig zijn.

Een forumlid waarschuwt hiervoor tijdens een discussie over het gebruik van 'JewTube', hiermee refererend aan de joodse achtergrond van een van de oprichters van YouTube. Deze discussie werd overgenomen door de SITE Intelligence Group, een commerciële Amerikaanse denktank die radicale uitingen op het internet analyseert. Dit forumlid stelt: "Your talk on youtube can be monitored by the Kuffar. Many a brother were arrested based on intelligence from YouTube, they will not hesitate to handover your IP details to Kuffar. Therefore, it is NOT the place you should be social networking."³ Ten slotte speelt mee dat op sociale media ongewenste uitingen actief door moderators worden verwijderd. Door deze beperkingen worden sociale media vooral gebruikt voor de (tijdelijke) herpublicatie van jihadistische propaganda.

Een voorbeeld van een YouTube-kanaal waarop jihadistische propaganda wordt geherpubliceerd.

³ Citaat van een forumlid in een publicatie van de SITE Intelligence Group: *Jihadists strategize to evade YouTube censorship*, 28 april 2011.

2. Meeste dreiging door twee kernprocessen

Er zijn diverse (sociale) processen te onderscheiden die binnen het jihadistisch internet plaatsvinden. De AIVD onderscheidt twee kernprocessen waarvan de meeste dreiging uitgaat en die leiden tot (de facilitering van) gewelddadige actie. Dit zijn de processen van radicalisering en ‘jihadisering’, en netwerkvorming.

2.1 Het proces van radicalisering en jihadisering

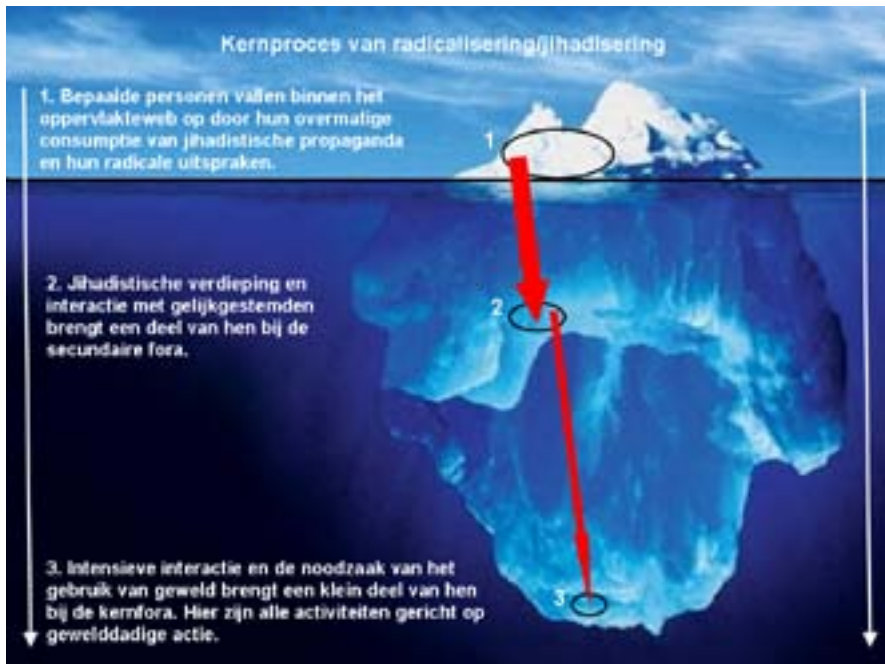
De AIVD beschouwt radicalisering als een sociaal fenomeen dat vaak zowel in het fysieke als in het virtuele leven plaatsvindt. Internet is hierbij slechts een middel, de ‘plek’ waar een deel van het radicaliseringsproces zich voltrekt. Door het internet komt men sneller in contact met gelijkgestemden, kan men sneller ideologische ideeën uitwisselen en een bevestiging krijgen van de eigen ideologie. Radicalisering is daarmee vooral een groepsproces dat zich deels of in enkele gevallen geheel online kan voltrekken. Aan het uiteinde van het radicaliseringspectrum ontstaat jihadisering: het proces waarbij de radicalisering van personen uitmondt in de bereidheid om zich in woord en daad in te zetten voor de gewelddadige jihad.

De AIVD constateert dat personen die onder invloed van het jihadistisch internet radicaliseren vaak een aantal fasen doorlopen. Naarmate hun radicalisering vordert, verschuiven hun virtuele activiteiten steeds meer naar het onzichtbare web, worden ze veiligheidsbewuster en krijgen hun activiteiten een heimelijker karakter.

Vaak onderscheiden personen die radicaliseren zich als eerste op het oppervlakteweb en dan met name op sociale mediasites en op mainstream (moslim-)sites binnen hun eigen taalgebied. Zij vallen daar op door hun radicale statements en ze consumeren en distribueren op het oppervlakteweb gevonden jihadistisch propagandamateriaal. Op deze sites vinden ze al snel gelijkgestemde individuen met wie zij over hun radicale passie kunnen praten en die hen helpen en sterken in hun ideologische vorming.

Een verdere verdieping in het jihadistische gedachtegoed brengt hen vaak dieper het onzichtbare web in, waar zij steeds meer in een internationale omgeving terecht komen. Vaak worden ze lid van een secundair forum. Hier vinden ze een overvloed aan jihadistisch propaganda-materiaal en andere gelijkgestemde individuen. Het radicale discours dat daar wordt gevoerd, voedt hen en sterkt hen verder in hun ideologie en begrenst ook steeds meer hun denkkaders.

Wanneer het discours op de secundaire fora radicaliserende individuen nog niet ver genoeg gaat, maken ze de overstap naar de kernfora. De kernfora zijn broedplaatsen van jihadisering: zij scheppen een klimaat waarin de gewelddadige jihad en het martelaarschap worden verheerlijkt.

Het kernproces van radicalisering en jihadisering van het oppervlakteweb, via secundaire fora naar de kernfora.

2.1.1 Virtuele eendenkooi

De processen van radicalisering en jihadisering die plaatsvinden binnen het jihadistisch internet kun je vergelijken met een virtuele, ideologische eendenkooi waarbij het gedachtegoed van de gewelddadige jihad als lokroep fungeert. Een zeer heterogene groep voelt zich wereldwijd aangetrokken tot deze lokroep. Gevoed door de jihadistische propaganda en het discours dat jihadisten op het internet voeren, is er voor iedere fase van radicalisering een overvloed aan jihadistische content en een poel aan gelijkgestemden beschikbaar. De virtuele eendenkooi mondt uit in de kernfora: een door jihadisten zelf gecreëerd ideologisch getto voor de virtuele jihadistische elite waarbinnen alle processen elkaar versterken en gericht zijn op gewelddadige actie.

Slechts een beperkt deel van alle radicale moslims die actief zijn op het internet bereikt dit smalste eind van de eendenkuik. Hier is actieve participatie ten behoeve van de jihad in woord dan wel daad gewenst.

Zo stelt de voormalige moderator van het toenmalig kernforum al-Hesbah, Humam al-Balawi⁴, in een verklaring op enkele kernfora na zijn zelfmoordaanslag op zeven CIA-medewerkers en een Jordaniër: "Beware, beware that you are satisfied with writing on the forums without going to the battlefield in the Cause of Allah... I see no path to this [paradise] except for death in the Cause of Allah."⁵ Gewelddadige actie is dus het beoogde einddoel van de kernfora.

⁴ Op het jihadistisch internet beter bekend onder zijn alias Abu Dujana al-Khorasani.

⁵ *inSITE* van januari 2010, Vol. 2, No. 10, blz. 20.

De ervaring leert dat slechts een beperkte groep daadwerkelijk hiertoe overgaat. Het overgrote deel van de kernforumleden ondersteunt de jihad alleen in woorden en ontleent hier inspiratie aan. Men ontbreekt het veelal (nog) aan de wil, de kennis, de kunde of de connecties om hun woorden om te zetten in jihadistische daden.

2.1.2 Kraamkamer

De kernfora stellen individuen dus in staat om een individuele bijdrage te leveren aan de wereldwijde jihadistische beweging. Voor vele forumleden gaat die bijdrage ver: zij brengen al hun vrije tijd door op de kernfora en hun participatie is een soort verslaving. De SITE Intelligence Group citeert een nieuw forumlid hierover: "If you had seen me five months ago, you would never ever imagine that today I am spending almost 12-15 hours on Islamic forums and sites - from morning till night just thinking about my role in the Jihad movement..... Once I started, it was like lost purpose of my life, addiction from day one. I was like a small kid who received his favourite toy after a long wait. It did not only change my life style but changed my approach toward the ultimate goal of my life. All of sudden every previous achievement became irrelevant."⁶

Het radicaliserings- en jihadiseringsproces dat zich deels of soms geheel via internet afspeelt, zorgt voor een continue stroom aan nieuwe individuen die zich in willen zetten voor de jihadistische zaak. Hiermee is het jihadistisch internet anno 2012 uitgegroeid tot de kraamkamer van nieuwe individuele jihadisten en jihadistische netwerken.

2.2 Het proces van netwerkvorming

De AIVD constateert dat naast de ideologische ook de organisatorische ontwikkeling van jihadistische netwerken en individuen zich in toenemende mate afspeelt op of met hulp van het internet. Individuen die onder invloed van internet zijn geradicaliseerd en binnen het jihadistisch internet actief zijn, vormen doorgaans netwerken. Het gaat om netwerken die zich voor een groot deel virtueel ontwikkelen en waar een grote dreiging vanuit kan gaan. Dergelijke virtuele jihadistische netwerken zijn vaak veel groter dan fysieke jihadistische netwerken en hebben een meer internationaal karakter. Daar netwerkvorming veelal aan gewelddadige actie voorafgaat, beschouwt de AIVD netwerkvorming als een van de belangrijkste processen die binnen het jihadistisch internet plaatsvinden. Binnen de jihadistische kernfora zijn de condities voor dit proces optimaal en komt het tot volledige wasdom.

Het begrip jihadistisch netwerk wordt door de AIVD gedefinieerd als "...een fluïde, dynamische, vaag afgegrensde structuur die een aantal personen (radicale moslims) omvat die onderling een relatie hebben, zowel op individueel niveau als tussen groepen (of cellen). Zij worden ten minste tijdelijk door een gemeenschappelijk belang verbonden: het nastreven van een jihadistisch doel. Personen die deel uitmaken van het jihadistische netwerk worden door de AIVD aangemerkt als 'lid'. Men is lid als men binnen de grenzen van het netwerk actief is en bewust een bijdrage levert aan de realisering van het jihadistische doel."

⁶ Citaat van een forumlid in *inSITE* van april 2010, Vol. 2, No. 11, blz. 4.

2.2.1 Vijf niveaus van netwerkvorming

Om deze grotendeels virtuele netwerken beter te begrijpen en hun eigenschappen te doorgronden, kan het netwerkmodel worden gebruikt van de Amerikaanse wetenschappers John Arquilla en David Ronfeldt.⁷ Dit model draait om twee essentiële vragen: wat houdt een netwerk bij elkaar en wat zorgt ervoor dat een netwerk functioneert? Aan de hand van dit model kan de AIVD vijf kritische succesfactoren onderscheiden, die fluïde netwerken zonder centrale aansturing toch in staat stellen gerichte collectieve acties voort te brengen.

Arquilla en Ronfeldt stellen dat de kracht en de effectiviteit van een netwerk afhankelijk zijn van het functioneren op vijf niveaus. Dat zijn de interne communicatie(systemen), de organisatorische vormgeving, de sociale cohesie, het ideologisch bestaansrecht en de gezamenlijke methoden en strategieën. Deze vijf niveaus verhouden zich niet hiërarchisch tot elkaar, maar beïnvloeden elkaar wel. Een optimale onderlinge beïnvloeding van deze vijf niveaus leidt tot beter presterende netwerken. Volgens het model van Arquilla en Ronfeldt zijn de effectiefste netwerken die netwerken waarvan de technische en organisatorische vormgeving wordt ondersteund door een stevige sociale cohesie, een krachtig verhaal en een sterke doctrine. Hieronder volgt aan de hand van dit model een beschrijving van de kenmerken van de netwerken die binnen de jihadistische kernfora actief zijn.

2.2.2 Niveau 1: interne communicatiesystemen

Een essentieel kenmerk van jihadistische netwerken die op internet actief zijn, is dat zij zich vormen op webfora. De communicatiemogelijkheden die de kernfora bieden en de (technische) middelen die deze communicatie kunnen afschermen, anonimiseren en verbergen, bevorderen de intensieve interactie tussen de leden van deze netwerken. Hierdoor kunnen snel nieuwe virtuele netwerken ontstaan.

2.2.3 Niveau 2: organisatorische vormgeving

De jihadistische netwerken die op de kernfora actief zijn, kenmerken zich door een platte, interactieve organisatievorm bestaande uit fanatieke jihadististen die allen vrijelijk met elkaar kunnen communiceren. In tegenstelling tot wat vaak wordt gesuggereerd, is bij deze netwerken nauwelijks centrale coördinatie te onderkennen (bijvoorbeeld door Al Qaida). Er zijn dan ook geen aangestelde organisatorische leiders, een formele hiërarchie of centrale aansturing ontbreekt en de netwerken vormen geen hechte eenheid. Wel valt een informele machtstructuur te onderkennen (zie hoofdstuk 3). Deze jihadistische netwerken kenmerken zich door hun zelforganiserend en zelfsturend vermogen. De netwerken hebben een fluïde karakter: nieuwe netwerken komen snel op maar verdwijnen ook weer net zo snel. Hetzelfde geldt voor de jihadististen die dergelijke netwerken vormen. Door deze fluïde organisatievorm zijn de netwerken veerkrachtig en hebben ze een groot aanpassingsvermogen.

⁷ Zoals onder meer verwoord in hun boek *Networks and netwars: the future of terror, crime, and militancy* (2001) en hun artikel *Networks, netwars, and the fight for the future* in het e-journal *First Monday*, Vol. 6, No. 10 – 1 October 2001.

2.2.4 Niveau 3: sociale samenhang

De jihadistische netwerken die op de kernfora opereren, vormen een krachtige sociale beweging. Een sociale beweging die in staat is jihadisten wereldwijd met verschillende achtergronden intensief met elkaar te doen samenwerken. Waar in het fysieke leven bloedbanden, jeugdvriendschappen of gedeelde (strijd)ervaring voor sterke groepscohesie garant staan, hebben de meeste leden op de kernfora elkaar nog nooit fysiek ontmoet. Desondanks is het onderlinge vertrouwen binnen de kernfora groot en zelfs essentieel voor de samenhang en de interactie die daar plaatsvindt. De AIVD noemt dit fenomeen 'virtueel vertrouwen'.

Hoe ontstaat dit virtueel vertrouwen? De (technische) middelen die de interactieve communicatie binnen de kernfora beschermen, het scherpe discours en de (zelf)censuur (zie hieronder), zorgen ervoor dat de leden van deze kernfora het gevoel hebben onder gelijken te zijn. Velen van hen voelen zich in hun fysieke en virtuele leven opgejaagd. Ze letten continu op of hun jihadistische levenswijze de aandacht van de overheid trekt. Ook telt mee dat zij aan het begin van hun radicaliseringsproces vaak in conflict zijn gekomen met hun directe omgeving. Dit leidt ertoe dat zij zich langzaam terugtrekken uit hun oorspronkelijke maatschappelijke omgeving en zich omringen met nieuwe vrienden die hen sterken in hun ideologische motivatie. Door het interactieve karakter van het internet vinden zij deze nieuwe vrienden sneller en vaker online dan in het fysieke leven.

Wanneer zij na hun virtuele omzwervingen terechtkomen bij de jihadistische kernfora, ervaren velen dit als een warm bad.

Ze vinden hier gelijkgestemde vrienden en rolmodellen die zij in hun fysieke leven nauwelijks (meer) hebben en die zij kunnen vertrouwen. De leden van de netwerken die zich binnen de kernfora vormen, krijgen het gevoel dat zij behoren tot een wereldwijde 'elite' die strijdt voor de goede zaak. Deze strijd maakt hen tot betere moslims. Hun virtuele activiteiten geven weer betekenis en doel aan hun leven, geven hen het gevoel onderdeel te zijn van een groter geheel. Met name jihadisten die in het Westen wonen en het besef hebben in de fysieke wereld niet geslaagd te zijn, ervaren dat ze virtueel wel het juiste pad bewandelen. Deze ervaring wordt door de onderlinge interactie op de kernfora continu versterkt en verdiept.⁸

Het virtuele vertrouwen tussen leden van dergelijke netwerken kan zo groot zijn dat zij besluiten elkaar ook offline te ontmoeten, waarmee zij elkaars ware identiteit leren kennen. De AIVD stelt vast dat een dergelijke overgang een verhoogde dreiging met zich mee kan brengen.

2.2.5 Niveau 4: ideologisch bestaansrecht

Verreweg de belangrijkste bindende factor van de netwerken die op de kernfora actief zijn, is de jihadistische ideologie. In een notendop komt deze ideologie erop neer dat de islam verdedigd moet worden tegen actoren die de islam in de visie van de jihadisten bedreigen, waaronder het Westen. Niet-gewelddadig protest is volgens jihadisten ineffectief en niet gewenst; alleen via het pad van geweld is er een kans op succes.

⁸ De sociale betekenis die kernfora kunnen hebben voor jihadisten, wordt zeer treffend beschreven in het boek van forensisch psychiater dr. Marc Sageman *Leaderless Jihad: Terror Networks in the Twenty-First Century*.

Iedere moslim is verplicht dit pad in te slaan. Moslims die aan deze plicht gehoor geven, behoren tot de uitverkoren voorhoede van de zuivere, ware islam. Einddoel is de stichting van het wereldkalifaat, waarin de sharia volledig wordt nageleefd. Deze ideologie mobiliseert tot geweld: het is een oproep tot gewelddadige actie en spreekt moslims persoonlijk aan op hun daden. Van deze oproep gaat een sterke aantrekkingskracht uit.

Binnen de jihadistische kernfora ondervindt deze ideologische boodschap geen

tegengeluid. Sterker nog, doordat binnen deze fora alleen gelijkgestemden actief zijn, worden afwijkende meningen ook niet geaccepteerd. Leden die dergelijke geluiden wel laten horen, worden van het forum verbannen. Dit proces van (zelf)censuur leidt ertoe dat deelnemers menen het ideologische recht aan hun zijde te hebben. Dit ideologisch gelijk vormt de basis voor de vele virtuele netwerken binnen de kernfora die ervoor zorgen dat een constante stroom van nieuw jihadistische propagandamateriaal wordt geproduceerd, verspreid en geconsumeerd.

Het jihadistisch magazine Inspire verbeeldt de individuele keuze die moslims volgens jihadisten hebben tussen de j had en het paradijs (jannah) aan de ene kant en de hel en verdoemenis aan de andere kant. Onderaan de afbeelding worden Taimour Abdulwahab (de man die op 11 december 2010 twee bommen tot ontploffing bracht in Stockholm, Zweden en daarbij om het leven kwam) en Roshonara Choudhry (de vrouw die op 14 mei 2010 het Britse parlamentslid Stephen Timms neerstak) als voorbeeld gesteld. Deze eenlingen maakten volgens de makers van Inspire de juiste keuze: het pad van de jihad.

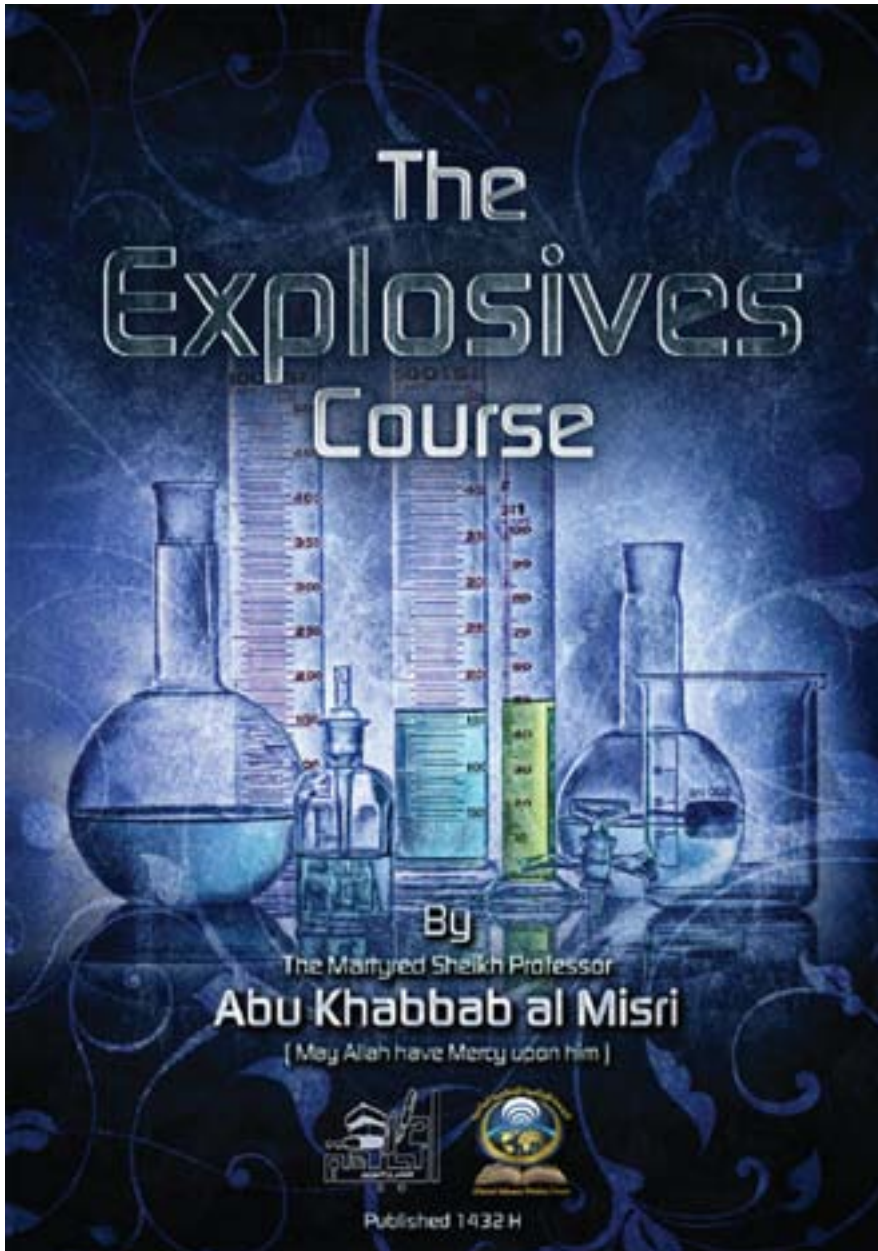
2.2.6 Niveau 5: gehanteerde methoden en strategieën

Door de platte organisatievorm van de jihadistische netwerken die op de kernfora actief zijn, ontbreken geïnstitutionaliseerde methoden om de jihadistische doelen te bereiken. Discipline kan niet centraal worden afgedwongen en controlemechanismen om tussentijds 'bij te sturen' bestaan niet. Ook is er geen eenduidige strategie hoe de jihadistische doelen te bereiken. Dit gebrek aan *command and control* wordt echter deels gecompenseerd door de hierboven beschreven zelfsturende en zelforganiserende processen. De sterke sociale cohesie binnen deze netwerken, de (zelf)censuur, de grote mate van ideologische verkokering en het ultieme besef van hun ideologisch gelijk, brengen een krachtige mate van (zelf)discipline voort. Forumleden 'controleren' zichzelf en elkaar continu en geloven in een goddelijke sanctie op afwijkend gedrag of 'verraad'. Het fanatieke discours tussen de verschillende forumleden zorgt tevens voor een wildgroei aan ideeën en plannen over de door jihadisten te gebruiken methoden en strategieën. Enkele daarvan worden (door anderen) verder geperfectioneerd en in de praktijk gebracht.

Ondanks het feit dat er binnen de jihadistische netwerken die op de kernfora actief zijn geen geïnstitutionaliseerde, centraal aangestuurde methoden en strategieën zijn te onderkennen, zorgt de dynamische, fanatieke en platte interactie tussen de kernforumleden ervoor dat deze gebreken deels worden gecompenseerd. Het niveau van de methoden en strategieën blijft echter het minst ontwikkeld van bovengenoemde vijf niveaus.

2.3 Unieke sociale dynamiek

De AIVD stelt vast dat het samenspel tussen de hierboven beschreven vijf niveaus van netwerkvorming leidt tot een unieke sociale dynamiek. Deze brengt netwerken voort die gericht zijn op gewelddadige actie. Contraterroristische maatregelen tegen deze dynamiek en tegen dergelijke netwerken zijn volgens de AIVD alleen succesvol als zij zich tegelijkertijd richten op meerdere van deze vijf niveaus. Optreden tegen één niveau alleen miskent de complexiteit die ten grondslag ligt aan de dreiging. Zo heeft het 'neerhalen' van jihadistische websites en -fora (niveau 1) alleen, weinig tot geen duurzaam effect. De beheerders van deze platforms anticiperen doorgaans op dergelijke verstoringen en de platforms zijn vaak binnen enkele dagen weer online, meestal vanaf een andere locatie. Dit is een modus operandi van internetjihadisten die de AIVD al enige jaren signaleert en die het voortbestaan van het jihadistisch internet garandeert. Zelfs het tegelijkertijd 'neerhalen' van de vier belangrijkste kernfora in 2008 heeft slechts kortstondig de dynamische interactie tussen jihadisten wereldwijd beïnvloed. Sterker nog, de maatregel heeft geleid tot een groter aanpassingsvermogen van de jihadistische netwerken die zich via dergelijke fora vormen (zie hoofdstuk 4). Ook de verspreiding van een ideologische tegenboodschap (niveau 4) heeft als contraterroristische maatregel weinig nut als die niet wordt ondersteund door (gelijktijdige) internationale maatregelen op de vier andere niveaus.

De professioneel vormgegeven titelpagina van een bekende jihadistische handleiding voor het maken van explosieven.

3. Meeste dreiging door enkele soorten actoren

Uiteenlopende individuen (actoren) spelen een belangrijke rol in de hierboven beschreven processen. Op basis van hun invloed en de dreiging die zij genereren, onderscheidt de AIVD vijf actorgroepen: leden van jihadistische organisaties, vertegenwoordigers van jihadistische organisaties, producenten, consumenten en eenlingen. Deze actorgroepen zijn voornamelijk actief binnen de kernfora. Uiteraard kan er enige mate van overlap zijn tussen deze actorgroepen en kunnen bijvoorbeeld consumenten als eenling overgaan tot een (gewelddadige) actie.

3.1 'Leden' van jihadistische organisaties

Er gaat een grote dreiging uit van personen die heimelijk actief zijn binnen het jihadistisch internet en behoren tot jihadistische organisaties zoals bijvoorbeeld kern-Al Qaida, Al Qaida in de Islamitische Maghreb (AQIM), Al Qaida op het Arabisch Schiereiland (AQAS), Al Shabaab of Islamic Jihad Union.⁹ Dit is een zeer kleine groep die op internet nauwelijks te onderkennen is. De 'virtuele' dreiging die van leden van jihadistische organisaties uitgaat, ligt vooral in het feit dat zij via het internet in contact kunnen komen met in het Westen verblijvende jihadisten en hen kunnen begeleiden bij hun jihadgang of de uitvoering van een aanslag. De AIVD kent enkele van dergelijke gevallen.

Indirect vormen leden van jihadistische organisaties ook een dreiging doordat zij de kernfora voeden met uniek propagandamateriaal.

3.2 'Vertegenwoordigers' van jihadistische organisaties

Jihadistische organisaties worden op het internet ook vertegenwoordigd door en zijn aanspreekbaar via tussenpersonen. Deze informele 'vertegenwoordigers' zijn goed ingevoerd in de fora en worden vertrouwd door de leden van jihadistische organisaties. Zij vormen een brug tussen deze twee werelden. Deze kleine groep is moeilijk te onderkennen. Ook van de virtuele contacten tussen dergelijke vertegenwoordigers en westerlingen kan een substantiële dreiging uitgaan.

3.3 Jihadistische 'producenten'

De organisatoren achter het jihadistisch internet zijn dus geen (leden van) jihadistische organisaties, maar een groep die de AIVD aanmerkt als de 'producenten' van het jihadistisch internet. Deze middelgrote groep fanatieke jihadisten onderhoudt en voedt (ideologisch) de belangrijkste pleisterplaatsen van het jihadistisch internet en stelt deze beschikbaar. De belangrijkste en meest invloedrijke producenten zijn de beheerders (*administrators*) en de *moderators* van de kernfora. De beheerders zijn de financiers en bouwers van de kernfora. De moderators zijn vaak de fanatiekste gebruikers. Zij hebben hun ideologische positie en loyaliteit bewezen en bewaken de inhoud en richting van het jihadistisch discours.

⁹ In de rest van deze publicatie voor de duidelijkheid 'leden' van jihadistische organisaties genoemd.

De AIVD heeft met name de laatste vijf jaar een reeks van opmerkelijke voorbeelden gezien van beheerders en moderators die zijn overgegaan tot gewelddadige jihadistische actie. Een aantal van deze voorbeelden is ook in de media verschenen. Zo is er de eerder genoemde Humam al-Balawi, de voormalig moderator van een jihadistisch forum die een zelfmoordaanslag pleegde op zeven CIA-medewerkers en een Jordaniër. Voorts Malika al-Aroud, de voormalig administrator van een jihadistisch forum die een Belgische jihadist uit de gevangenis wilde bevrijden, en Haitham bin Muhammad al-Khayyat, de voormalig administrator van diverse jihadistische fora die door een luchtaanval in Afghanistan om het leven kwam. Tot slot Khattab al-Thaqafi, de voormalig administrator van een jihadistisch forum die werd gedood tijdens de jihadistische strijd in Afghanistan.

Niet alleen personen die tot de organisatie van een kernforum behoren kunnen worden aangemerkt als producent. Ook bepaalde forumleden die een meer inhoudelijke bijdrage leveren, behoren tot deze categorie. Het gaat hier bijvoorbeeld om jihadistische ideologen wier kennis, opinie en raad zeer worden gewaardeerd en die een radicaliserende invloed hebben. De AIVD kent verschillende voorbeelden waarbij leden van kernfora rechtstreeks in contact kwamen met jihadistische ideologen. Dergelijke contacten kunnen forumleden inspireren om over te gaan tot gewelddadige actie.

Daarnaast kan een aantal forumleden vanwege hun deskundigheid en ervaring als producent gekwalificeerd worden. Het gaat bijvoorbeeld om explosievenexperts die het jihadistisch internet voeden met een continue stroom aan handleidingen voor onder meer het maken van explosieven, ontstekingen en bomgordels.

Ook forumleden die naar eigen zeggen participeren in de jihadistische strijd in landen als Afghanistan, Pakistan, Jemen of Somalië en hierover corresponderen of jihadistisch videomateriaal beschikbaar stellen, staan in hoog aanzien. Dergelijke 'correspondenten' staan aan de basis van de eerder beschreven propagandacyclus binnen het jihadistisch internet. Wanneer zij op fora verslag doen van hun activiteiten aan het jihadistische front, kunnen zij rekenen op veel bijval. Wanneer dergelijke ervaren strijders als martelaar sterven, blijven zij voor veel forumleden een iconische rol vervullen. Zo reageert een forumlid op de martelaarsdood van een prominent lid van diverse fora: "I feel so ashamed of myself that I am one of those who is left behind."¹⁰ Een ander forumlid schrijft: "My heart rips apart seeing others I know achieve the greatest success while I am still here sitting on my buttocks."¹¹

Je hoeft niet altijd afkomstig te zijn uit een Arabisch land om een gerespecteerd en invloedrijk producent te zijn binnen deze kernfora. Enkele recente casussen bewijzen dat in het Westen verblijvende personen de status van producent kunnen verkrijgen.

¹⁰ Citaat van een forumlid te vinden in *inSITE*, november 2009 Vol. 2, No. 9, blz. 23.

¹¹ Citaat van een forumlid te vinden in *inSITE Western Jihadist Forums*, februari 2010, blz. 5.

Een bekend voorbeeld is de Spanjaard Faical Errai die op 27 augustus 2010 werd gearresteerd op verdenking van het beheer van een kernforum en de virtuele rekrutering van jihadististen voor de strijd in Afghanistan, Pakistan en Tsjetsjenië. Dergelijke westerse producenten zijn door hun virtuele machtspositie in staat om andere westerse jihadististen in contact te brengen met ervaren jihadististen die zij via het internet kennen. Alleen door intensief inlichtingenonderzoek naar het fysieke en virtuele leven van deze westerse producenten, kan een juiste inschatting worden gemaakt van de dreiging die van hen uitgaat. Deze inschatting kan luiden dat zij in hun fysieke omgeving nauwelijks dreiging genereren maar dat van hun virtuele activiteiten een substantiële dreiging uitgaat, bijvoorbeeld doordat zij anderen aanzetten tot gewelddadige actie of hen in contact brengen met gewelddadige jihadististen.

3.4 Jihadistische ‘consumenten’

Bovengenoemde groepen gerespecteerde en invloedrijke producenten maken een kernforum mede tot een succes. Zij bezitten hierdoor een grote, informele machtspositie binnen het jihadistisch internet. Een dergelijke machtspositie is erg gewild bij de grote restgroep van gebruikers, de ‘consumenten’. Deze groep consumeert de inhoudelijke activiteiten van de producenten. Het ontbreekt consumenten veelal (nog) aan specifieke jihadistische kennis, kunde of connecties om hun dromen over jihad om te zetten in daden. Vaak zijn zij dagelijks urenlang online en consumeren alle jihadistische informatie die zij maar kunnen vinden. Consumenten zijn vaak ook (nog) actief op het oppervlakteweb. Zij spelen een belangrijke rol bij de herpublicatie van propaganda op dit oppervlakteweb en zijn hiermee de dragers van het jihadistisch gedachtegoed op het internet.

Consumenten vallen regelmatig op door hun gretige bijdragen aan en bedreigingen op de kernfora. Zij geven aan als martelaar te willen sterven voor de ‘goede zaak’, vragen om hulp bij hun jihadgang, stellen allerhande doelwitten voor mogelijke aanslagen voor en zetten andere forumleden aan tot het plegen van gewelddadige acties. De consument Abu Omar schrijft in 2008 op een kernforum over zijn drang om dergelijke oproepen en bedreigingen te uiten: “From the moment I wake up until the moment I go to sleep, this is what I go throughout the day.... My thoughts are limited to the following questions: “How can I terrorize the enemy, at this time and with this machine [his computer]?” “Can this thing be adjusted to be used against the enemies of Allah.” Frankly I do not watch TV.... In my spare time I occupy myself by thinking about a new terrorist idea...”¹² Deze bijdrage en andere bijdragen van consumenten worden regelmatig onderkend door denktanks, bloggers en wetenschappers die het jihadistisch internet monitoren. Via hen bereiken dergelijke uitingen van consumenten vaak de traditionele media.

Online oproepen en bedreigingen van consumenten dragen bij aan het onrustige dreigingsbeeld in het Westen. Doordat het hen veelal ontbreekt aan de kennis, kunde of connecties om dergelijke oproepen in harde acties om te zetten, is de werkelijke dreiging die van deze groep uitgaat een stuk geringer dan hun oproepen doen vermoeden.

¹² Citaat van een forumlid opgenomen in *inSITE* van januari 2010, Vol. 2, No. 10, blz. 21.

Dit betekent echter niet dat hun oproepen geen weerklank kunnen vinden bij anderen. Consumenten kunnen zelf, vroeger of later, steun verwerven om hun jihadistische aspiraties om te zetten in daden. Bijvoorbeeld door 'op te klimmen' binnen de informele hiërarchie op de fora. Bovengenoemde Abu Omar wist een jaar later Irak te bereiken. Hij werd daar gedood tijdens een luchtaanval, nog voordat hij een door hem gewenste zelfmoordaanslag kon uitvoeren.¹³ De AIVD onderkende met name de laatste vijf jaar vele voorbeelden van jihadistische consumenten die uiteindelijk overgaan tot geweld.

Zoals hierboven vermeld, zijn het respect en de invloedrijke machtspositie van producenten binnen het jihadistisch internet erg gewild. Er zijn diverse voorbeelden bekend van consumenten die opvallen door hun enorme gretigheid om te participeren binnen de jihadistische beweging, terwijl het hen vooral om de virtuele aandacht is te doen. Dergelijke 'aandachttrekkers' zijn vaak continu online aanwezig, *posten* veel en uiten zich virtueel zeer radicaal. Maar noch in hun virtuele, noch in hun fysieke leven zijn zij invloedrijk of gaat er een dreiging van hen uit. Het gaat dergelijke individuen vooral om de virtuele aandacht en het virtuele respect die zij binnen dergelijke kernfora krijgen.

Het inschatten van de dreiging die uitgaat van de activiteiten van consumenten en bovengenoemde 'aandachttrekkers' is meestal een ingewikkelde en tijdrovende taak. Vaak kan de AIVD slechts na de langdurige inzet van bijzondere inlichtingenmiddelen de 'doeners' van de 'schreeuw' onderscheiden.

Diverse invloedrijke personen in het openbare debat over het jihadistisch internet, onder wie wetenschappers en journalisten, schatten de dreiging van jihadistische consumenten regelmatig te hoog in. Zij gaan veelal uit van het concept dat het jihadistisch internet wordt aangestuurd door Al Qaida en aan Al Qaida gelieerde organisaties en dat de consumenten dus door deze organisaties worden aangestuurd (zie paragraaf 1.1). Een dergelijke aanname kan leiden tot een vertekend beeld van de slagkracht van de groep jihadistische consumenten. Deze invloedrijke personen trappen in de propagandaval van jihadisten die een centrale aansturing suggereren en de invloed en de dreiging van de wereldwijde jihadistische beweging overdrijven.

3.5 Jihadistische 'eenlingen'

Binnen inlichtingen- en veiligheidsdiensten wordt veel gesproken over het fenomeen 'eenlingen' (ook wel *lone wolves* genoemd). Veelal wordt deze term gebruikt voor individuen die niet binnen een fysiek netwerk actief zijn en die vanuit een jihadistische motivatie in hun eentje overgaan tot (gewelddadige) actie. Vaak zijn eenlingen voorafgaand aan hun daad niet tot nauwelijks bekend bij politie of inlichtingen- en veiligheidsdiensten. De term 'eenling' wordt pas gebruikt nadat een individu over is gegaan tot een al dan niet geslaagde (gewelddadige) actie.

De AIVD onderkent dat eenlingen dikwijls zelfstandig een (gewelddadige) actie plannen en uitvoeren maar zelden helemaal zelfstandig zijn geradicaliseerd. Zoals hierboven is beschreven, stelt de AIVD dat radicalisering een sociaal fenomeen is. Dit geldt veelal ook voor eenlingen.

Vaak wordt na de (gewelddadige) actie van eenlingen geconstateerd dat zij in hun fysieke leven nauwelijks contact hadden met gelijkgestemden, maar via het internet wel. Achteraf wordt dan geconstateerd dat deze contacten en de consumptie van de jihadistische propaganda en het online discours hebben bijgedragen aan hun radicalisering en (mogelijk) ook de inspiratie zijn geweest voor een dergelijke (gewelddadige) daad. Participatie aan celvorming of het inroepen van assistentie voor de uitwerking van de plannen blijft dan achterwege. De collectieve online droom is (gelijk) omgezet in een individuele fysieke daad. De kansen van opsporings- dan wel inlichtingen- en veiligheidsdiensten om eenlingen vroegtijdig te onderkennen, zijn hierdoor zeer beperkt.

3.6 Internationale dreiging door interactie op virtuele marktplaats

De AIVD beschouwt het jihadistisch internet als een virtuele marktplaats waar de jihadistische vraag en aanbod elkaar ontmoeten en die gericht is op de gewelddadige jihad. Ervaren jihadisten gaan hier contacten aan met jonge enthousiaste *wannabe's* die willen afreizen naar de jihadistische strijdgebieden. Gerespecteerde ideologen voorzien in de grote vraag naar het jihadistisch gedachtegoed en een persoonlijke uitleg daarvan, explosievenexperts voorzien in de vraag naar te gebruiken aanslagmiddelen en correspondenten voldoen aan de grote honger naar nieuw propagandamateriaal. Al deze actoren gaan kortere of langere verbintenissen met elkaar aan. Door de achtergronden van deze actoren en de grenzeloosheid van het internet betreft het een internationale dreiging.

Op 2 maart 2011 schoot de eenling Arid Uka op het vliegveld van Frankfurt twee Amerikaanse militaire piloten dood en verwondde hij twee andere. Uka, die werkzaam was op het vliegveld, sprak hen aan voor een legerbus en vroeg hen of zij op weg waren naar Afghanistan. Toen hier bevestigend op werd gereageerd, begon hij te schieten. Uka ontleende zijn inspiratie voor deze aanslag naar eigen zeggen aan een jihadistische propagandavideo waarin Amerikaanse soldaten moslimvrouwen verkrachten. Hij had deze beelden de ochtend van de aanslag bekeken.

Deze illustratie werd via een kernforum verspreid. Hij verkondigt beeldend de boodschap dat het uitoefenen van de jihad in Nederland de toestemming heeft van Allah.

4. Versterking jihadistisch internet door twee ontwikkelingen

De dynamische interactie tussen de in hoofdstuk 3 beschreven actoren is specifiek gericht op en/of mondt uit in (de facilitering van) gewelddadige actie. Het gaat hierbij met name om jihadgang naar strijdgebieden om daar een training te volgen en/of deel te nemen aan de strijd, celvorming met als doel aanslagen te plegen en virtuele activiteiten om gewelddadige acties te ondersteunen. Op dit moment wordt een prominent deel van deze activiteiten geïnitieerd vanuit het jihadistisch internet.

Hoe heeft het jihadistisch internet de afgelopen tien jaar kunnen uitgroeien tot zo'n krachtige katalysator voor de internationale gewelddadige jihad?

Hoofdstuk 4 beschrijft twee belangrijke ontwikkelingen die het jihadistisch internet hebben versterkt: de globalisering van de virtuele jihad en de professionalisering van de virtuele jihad.

Landen	Groei internetgebruikers (2001-2011)
Afghanistan	99.900%
Algerije	9.300%
Egypte	4.374%
Irak	2.500%
Jordanië	1.268%
Koeweit	633%
Libanon	264%
Libië	3.439%
Marokko	13.113%
Oman	1.527%
Pakistan	15.158%
Qatar	1.779%
Saoedi-Arabië	5.600%
Somalië	52.900%
Syrië	14.796%
Tunesië	3.500%
Verenigde Arabische Emiraten	383%
Jemen	15.560%

Groei van het aantal internetgebruikers in een aantal islamitische landen in percentages over de periode 2001 – 2011 (bron: www.internetworldstats.com).

4.1 Globalisering van de virtuele jihad

De AIVD constateert dat de wereldwijde groei van het aantal internetgebruikers heeft geleid tot een globalisering van de virtuele jihad. Steeds meer mensen uit steeds meer landen komen via het internet in contact met het jihadistisch gedachtegoed en raken hierdoor geïnspireerd. Jihadistische organisaties zoals Al Qaida spelen bij deze ontwikkeling slechts een inspirerende en nauwelijks een (aan)sturende rol.

Met name in de islamitische landen in het Midden-Oosten, Noord- en Oost-Afrika en Zuid-Azië is het internetgebruik de laatste tien jaar exponentieel gegroeid. In deze regio's is een hele nieuwe generatie online gekomen waarvan een deel via het internet radicaliseert. Het aantal jihadistische consumenten op de kernfora afkomstig uit deze regio's is dan ook de laatste jaren sterk toegenomen.

Het internetgebruik groeit het snelst in de jihadistische hotspots Afghanistan, Pakistan, Somalië en Jemen. Vanuit deze landen komen steeds vaker de meer ervaren jihadisten online. Zij versnellen en verrijken de dynamiek binnen het jihadistisch internet met hun kennis, kunde en connecties en overbruggen hiermee een kennis- en ervaringskloof. Westerse consumenten en bovengenoemde nieuwe groep consumenten uit de islamitische landen komen in toenemende mate in direct contact met deze ervaren jihadisten. Hierdoor worden deze consumenten steeds vaker in staat gesteld om uit te reizen naar bovengenoemde hotspots voor deelname aan jihadistische activiteiten. Zij kunnen daar een dreiging vormen tegen westerse belangen of na hun eventuele terugkeer tegen het Westen zelf.

Op de virtuele marktplaats van het jihadistisch internet komen anno 2012 al deze (nieuwe) actorgroepen uit geografisch verspreide gebieden bij elkaar. Hier vormen zij wijdvertakte, internationale, virtuele netwerken waarvan een grote dreiging uit kan gaan. Binnen deze netwerken wordt de geografische afstand tussen de leden niet als een belemmerende factor ervaren.

Door de globalisering van de virtuele jihad is het jihadistisch internet anno 2012 groter en meer gefragmenteerd dan ooit. Er zijn meer platforms, die vooral internationaal gericht zijn, de internationale jihad prediken en hierdoor een internationaal publiek trekken. Binnen het jihadistisch internet zijn Arabisch en Engels de gangbare voertalen. Het aantal nationale jihadistische platforms en de invloed ervan zijn in vergelijking met een aantal jaren geleden afgenomen. Doordat het jihadistisch internet globaliseert, kan de dreiging gericht tegen het Westen afkomstig zijn uit een groot aantal landen. Het herkomstgebied van de dreiging tegen het Westen is de laatste tien jaar dus vergroot.

4.2 Professionalisering van de virtuele jihad

Jihadisten die op internet actief zijn, hebben zich de laatste tien jaar op verschillende vlakken weten te professionaliseren. Zo heeft een stroom aan contraterroristische acties wereldwijd geleid tot een toenemend veiligheidsbewustzijn, ook binnen het jihadistisch internet. Dit veiligheidsbewustzijn uit zich in een agressieve promotie van veilig online-gedrag en een toename van het gebruik van veelal gratis verkrijgbare software om de technische toegang tot en de inhoudelijke

De afname van het aantal nationale jihadistische websites en -fora en de tanende invloed van deze platforms, is ook in Nederland zichtbaar. Het aantal actieve, Nederlandstalige jihadistische platforms is tegenwoordig zeer beperkt. Hiervoor zijn drie redenen te noemen. Ten eerste zijn lokale netwerken in Nederland sinds 2006 flink verzwakt, al tijdens weinig actief en kennen zij een beperkte aanwas. Een gecoördineerd preventief en actief terrorismebeleid gericht tegen de (virtuele) activiteiten van Nederlandse jihadisten heeft dit mede mogelijk gemaakt. Het draagvlak voor Nederlandstalige jihadistische platforms is dus flink afgenomen: er zijn nauwelijks producenten om deze platforms op te zetten en de groep Nederlandstalige consumenten is beperkt.

Ten tweede zijn Nederlandse jihadisten zich de afgelopen jaren vooral gaan richten op de jihad buiten Nederland. Dit komt tot uiting in contacten met buitenlandse jihadistische groeperingen en de wens om deel te nemen aan de jihad in strijdgebieden elders. Deze contacten vinden Nederlandse jihadisten in de virtuele wereld niet op nationale maar wel op internationale jihadistische platforms.

Ten derde speelt mee dat Nederlandse jihadisten vaak voldoende de Engelse of Arabische taal machtig zijn, zodat zij kunnen participeren binnen deze internationale omgeving. Zij hebben dus geen Nederlandstalige jihadistische platforms nodig. De beperkte groep Nederlandse jihadisten die binnen het jihadistisch internet actief is, manifesteert zich dus vooral op de internationale jihadistische websites en -fora. Zij spelen daar veelal een marginale rol.¹⁴

participatie aan het internet te versleutelen. Steeds meer jihadistische actorgroepen zijn hierdoor steeds beter in staat om hun identiteit, hun locatie en de inhoud van hun communicatie te verhullen. Als gevolg hiervan zijn de activiteiten van jihadisten steeds minder zichtbaar en moeilijker herleidbaar tot een individu. Deze anonimisering jaagt het jihadistisch discours verder aan: de anonieme en niet te lokaliseren gebruikers geven een steeds gewelddadigere boodschap af.

Ook de propagandaproductie, die voor het jihadistisch internet cruciaal is, heeft de laatste tien jaar een belangrijke professiona-

lisering doorgemaakt. De komst van gratis *datahosting* en snelle en goedkope internetverbindingen via vaste en mobiele apparaten, alsmede de opkomst van jihadistische mediaorganisaties en sociale media, hebben geleid tot een sterke toename en verspreiding van het jihadistisch gedachtegoed op het internet. Deze professionalisering is bovendien zichtbaar in de opkomst van geavanceerde jihadistische propaganda voor gsm's, *smartphones* en andere mobiele apparaten.

De inhoud van de jihadistische propaganda, met name van het beeldmateriaal, is ook sterk verbeterd. Hier speelt de komst van

¹⁴ De eerste twee redenen in deze alinea worden uitgebreid besproken in de AIVD-publicatie *Lokale jihadistische netwerken in Nederland* uit 2009.

snelle en goedkope internetverbindingen eveneens een rol. Het uploaden en downloaden van professioneel videomateriaal is zelfs in de meest afgelegen strijdgebieden geen probleem meer. Tevens is ander beeldmateriaal zoals magazines geprofessionaliseerd. De jihadistische propaganda is zich met name de laatste vijf jaar ook steeds meer gaan richten op specifieke doelgroepen. Deze *narrowcasting* van propaganda richt zich bijvoorbeeld op jihadistische vrouwen, een specifiek taalgebied of een bepaalde regio.

Voor de narrowcasting van propaganda gericht op in het Westen verblijvende moslims is van belang voor het dreigingsbeeld. Dergelijke propaganda roept steeds vaker op tot het plegen van aanslagen in het

Westen door daar woonachtige moslims en geeft laagdrempelig aan met welke middelen dit kan worden gedaan. Deze boodschap lijkt in toenemende mate westerse moslims te inspireren tot gewelddadige actie. Met name het Engelstalige magazine *Inspire* doet dit heel wervend met artikelen als *Make a bomb in the kitchen of your mom*. De AIVD stelt vast dat dergelijke propaganda steeds vaker wordt samengesteld door westerse jihadisten zelf die virtueel 'carrière hebben gemaakt' binnen de kernfora. Tevens signaleert de AIVD dat westerse jihadisten die in de jihadistische strijdgebieden vechten in toenemende mate in propaganda-uitingen figureren.

Het jihadistisch magazine *Inspire* is een voorbeeld van de narrowcasting van propaganda gericht op in het Westen verblijvende moslims. De professionele vormgeving van de in Amerika opgegroeide Samir Khan draagt mede bij aan de aantrekkingskracht van dit magazine.

5. Conclusies

De AIVD concludeert dat het jihadistisch internet anno 2012 en de netwerken, groeperingen en individuen die daarbinnen participeren over een sterk aanpassingsvermogen beschikken. De globalisering van de virtuele jihad heeft ervoor gezorgd dat de dreiging die het jihadistisch internet anno 2012 genereert, afkomstig kan zijn uit veel verschillende landen en van nieuwe actorgroepen. De professionalisering van de virtuele jihad heeft ervoor gezorgd dat steeds meer jihadistische actorgroepen in staat zijn om hun identiteit, hun locatie en de inhoud van hun communicatie te verhullen. De professionalisering van de virtuele jihad zorgt ook voor een overvloed aan hoogwaardige jihadistische propaganda die in toenemende mate in staat is individuen wereldwijd te radicaliseren.

De globalisering en professionalisering van de virtuele jihad hebben de werking van het jihadistisch internet dus versterkt. Hierdoor heeft het jihadistisch internet kunnen uitgroeien tot de kraamkamer van nieuwe jihadistische netwerken en individuele jihadisten. De AIVD constateert dat jihadistische organisaties als Al Qaida gebruikmaken van en putten uit deze virtuele poel van nieuwe jihadisten. Hiermee vormt het jihadistisch internet een (potentiële) reddingsboei voor deze organisaties, waarvan de fysieke speelruimte in de laatste tien jaar sterk is beperkt.

Deze afbeelding benadrukt het gebruik van encryptie voor een veilige onderlinge communicatie.

In 2006 sprak de AIVD in de openbare publicatie *De gewelddadige jihad in Nederland* nog voorzichtig van een ‘virtualisering’ van de gewelddadige jihad en stelde dat: “...de trend van virtualisering voor een belangrijk deel de toekomstige jihadistische dreiging tegen Europa en Nederland gaat bepalen.” Nu, zes jaar na de verschijning van deze publicatie, constateert de AIVD dat de ideologische en organisatorische ontwikkeling van jihadistische netwerken en individuen zich inderdaad voor een belangrijk deel afspeelt op en met behulp van het internet. De virtualisering van de jihad bepaalt in 2012 voor een belangrijk deel de jihadistische dreiging tegen het Westen.

Zo constateert de AIVD dat een niet gering aantal van de (verijdelde) aanslagplots, gericht tegen westerse doelen, van met name de laatste drie jaar een prominente virtuele component heeft. Ook stelt de AIVD vast dat het anonieme discours en de professionele propaganda op het jihadistisch internet steeds meer jihadistische actorgroepen inspireren tot (gewelddadige) actie. Een toenemend aantal jihadistische producenten (met name beheerders en moderators) zet hun virtuele dromen over jihad om in geweldsdaden of jihadgang. Steeds meer jihadistische consumenten verwerven, na intensieve deelname aan het jihadistisch internet, de kennis, kunde en connecties die ze nodig hebben voor het uitvoeren van hun gewelddadige intenties. Ook neemt het aantal eenlingen toe dat, geïnspireerd door het radicale discours en de propaganda op het jihadistisch internet, zelfstandig tot gewelddadige actie overgaat. Dit alles zorgt anno 2012 voor een internationaal, diffuus en complex dreigingsbeeld.

De AIVD verwacht dat het jihadistisch internet op de korte en middellange termijn een belangrijke rol in het nationale en internationale dreigingsbeeld zal blijven spelen. Naar verwachting zal het jihadistisch internet in de komende jaren een cruciale, samenbindende en organiserende factor zijn bij een substantieel deel van de aanslagplots gericht tegen het Westen en westerse staatsburgers en belangen in het buitenland. De AIVD tracht onder meer door het tijdig informeren en mobiliseren van (inter)nationale samenwerkingspartners, deze dreiging te reduceren.

Colofon

Dit is een uitgave van:

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
www.aivd.nl

januari 2012